

UNELE ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA INSTITUȚIILOR FINANCIARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ion MOROZNIUC¹, cercetător științific, INCE
Tatiana COLESNICOVA², doctor, conferențiar cercetător, INCE
Tatiana IAȘIIN³, doctorand, cercetător științific, INCE

Scopul publicației se reduce la o analiză economică detaliată și reală asupra evoluției activității instituțiilor financiare din RM, pentru a informa publicul cointerestat atât despre specificul și caracteristica sectorului bancar, cât și despre parcursul de dezvoltare a sectorului. Actualitatea tematicii este caracterizată prin faptul că studiul a fost realizat pe o perioadă îndelungată, cuprinzând evoluția sectorului bancar până la criza mondială și după aceasta prin compararea principalelor indicatori. Rezultatele obținute sunt relevante atât pentru instituțiile financiare, cât și pentru economia națională în întregime, ele pot contribui la dezvoltarea entităților economice în parte, prin cunoașterea situației din domeniu, pentru intensificarea relațiilor de interes reciproc între sectorul real al economiei și instituțiile financiare.

Cuvinte cheie: banc comercial, sector bancar, active, depozite bănești, schimb valutar, monedă națională, credite neperformante, rulaj de casă, numerar, valută străină, stabilitatea financiară.

The purpose of the paper contains a real detailed economic analysis of the activity evolution of the financial institutions from the Republic of Moldova, in order to inform the interested public in the specific characteristics and features of the banking sector, as well as in the development of this sector. The actuality of this subject is characterized by the fact that the study refers to a long period of time, such as it refers to the banking sector evolution before the global crisis and thereafter, by comparing the key indicators. Thus, it has been made a characterization of the real situation of the institutions from financial sector. The obtained results are relevant for both financial institutions and for the whole national economy. In this context they can contribute to economic development entities particularly, by knowing the real situation of this area.

Key words: commercial bank, banking sector assets, cash deposits, foreign exchange, local currency, nonperforming loans, cash turnover, cash, foreign currency, financial stability.

JEL Classification: F31; G00; E59; G21; E51.

Introducere. În Republica Moldova, la începutul anului 2014, funcționau 14 bănci licențiate de către Banca Națională a Moldovei (BNM), dintre care 4 sucursale ale băncilor și grupurilor financiare străine. Numărul total de subdiviziuni ale băncilor a constituit 1287, dintre care 344 filiale, 941 agenții și 2 puncte de schimb valutar. În anul 2013, sectorul bancar și-a continuat stabilizarea indicatorilor principali după revenirea din perioada de criză. Au fost înregistrate tendințe generale evolutive. Pe parcursul anului, sistemul bancar și-a orientat activitatea spre asigurarea fluxului monetar liber bazat pe principiul economiei de piață, deservirea necesităților agenților economici și a populației pentru prestarea mijloacelor bănești, mai puțin, spre creditarea activității economice a acestora.

Sistemul bancar a înregistrat, pe parcursul anului 2013, tendințe pozitive în activitatea sa. Activele au înregistrat o majorare față de anul 2012 cu 18,02 mld. lei sau cu 31%, însumând astfel 76,18 mld. lei. Creșterea activelor a fost determinată atât de sporirea datoriei cu 16,60 mld. lei (34,5%), cât și de majorarea capitalului cu 1,42 mld. lei (14,2%). Portofoliul de credite brut la 31 decembrie 2013 a constituit 42,69 mld. lei, majorându-se pe parcursul anului cu 7,2 mld. lei (20,6%). *Soldul total al depozitelor* la 1 ianuarie 2014 a constituit 51,89 mld. lei, mărindu-se față de sfârșitul anului 2012 cu 12,12 mld. lei (30,5%) datorită creșterii depozitelor persoanelor fizice cu 5,87 mld. lei (23%), alături de astfel 31,35 mld. lei, a depozitelor persoanelor juridice – cu 3,63 mld. lei (28,6%), însumând 16,32 mld. lei și a depozitelor băncilor – cu 2,62 mld. lei (162,8%), înregistrând 4,22 mld. lei. Ponderea depozitelor în PIB a crescut cu 6,9 p. p. față de 31 decembrie 2012 sau cu 52,0%. *Ponderea depozitelor în valută străină* în totalul depozitelor, la 1 ianuarie 2014, a constituit 44,7% (23,18 mld. lei), a căror valoare absolută a crescut, în comparație cu începutul anului, cu 5,75 mld. lei (33%).

¹ © Ion MOROZNIUC, ionmorozniuc@mail.ru

² © Tatiana COLESNICOVA, ctania@gmail.com

³ © Tatiana IAȘIIN, tatianaiatisin@yahoo.com

Depozitele în lei moldovene ti în totalul depozitelor au consemnat 55,3% (28,71 mld. lei), majorându-se cu 6,37 mld. lei (28,5%), comparativ cu sfâr itul anului 2012. *Activele lichide* la finele anului 2013 au alc tuit 25,72 mld. lei, sporind fa de începutul anului cu 6,56 mld. lei (34,2%). În structura activelor lichide, creditele interbancare nete pân la o lun s-au m rit cu 5,94 mld. lei (2,8 ori), depozitele la BNM – cu 1,06 mld. lei (17,8%), numerarul i metalele pre ioase – cu 342,4 mil. lei (13,9%).

Studiul asupra evolu iei activelor b ncilor comerciale i a sistemului bancar în întregime demonstreaz o cre tere care dep e te cu mult rata cre terii PIB. Astfel, în anul 2013 în raport cu 2001, activele respective s-au majorat de circa 12,7 ori, pe când rata cre terii nominale a PIB – de doar 5,2 ori. Totu i, trebuie de men ionat faptul c rata anual de cre tere a activelor sistemului bancar, pân la declan area crizei, a fost cu mult superioar decât rata cre terii aceleuia i indicator dup criz . Dacă în anul 2007 fa de 2006, activele au crescut cu 40,5%, atunci în anul 2011, cre terea a constituit doar 12,8% fa de anul 2010, în anul 2012 fa de 2011 – cu 18,3%, iar în anul 2013 în compara ie cu 2012 – cu 31%. Astfel, rata medie anual de cre tere a activelor dup criz a înregistrat 20,7%, Tabelul 1.

Cre terea activelor, a venitului net pe sistemul bancar, dar i a rentabilit ii capitalului ac ionar pân în anul 2008 (începutul crizei financiare) a determinat atractivitatea sporit a b ncilor comerciale pentru investitorii str ini, îns , pe parcursul anilor postcriz , acest interes a sc zut în mod vizibil. Cota investi iilor str ine predomin în volumul capitalului statutar al majorit ii b ncilor, dar numai într-o singur banc din cele 14 nu persist capitalul str in.

Tabelul 1

Evolu ia activelor i a venitului net pe sistemul bancar

	2001	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013/2012	
									(+, -)	(%)
Active (mld. lei)	6,00	18,01	39,12	39,94	42,30	49,28	58,16	76,18	18,02	131,0
Rata cre terii fa de anul precedent, %	21,6	35,4	22,2	2,0	5,9	16,5	18,3	31,0	12,7	169,4
Venitul net (mld. lei)	0,25	0,48	1,27	-0,17	0,22	0,81	0,57	1,02	0,45	178,9
Rata cre terii fa de anul precedent, %	-18,9	11,6	16,9	<0	>200	>200	<1	78,9	-	-
Rata cre terii nominale a PIB (%)	18,9	17,5	17,6	-4,6	6,9	6,4	6,7	8,9	2,2	132,8

Sursa: Elaborat de autori conform datelor BNS i ale BNM.

La 1 ianuarie 2014, *volumul total al depozitelor* în b ncile comerciale a alc tuit 47,67 mld. lei (30,05 mld. lei însumau depozitele persoanelor fizice, iar 17,62 mld. lei – depozitele persoanelor juridice), fiind în cre tere cu 9,51 mld. lei sau cu 24,9% în compara ie cu data respectiv a anului 2013. Fa de anul precedent, depozitele persoanelor fizice s-au majorat cu 4,79 mld. lei (19,0%), a persoanelor juridice – cu 4,72 mld. lei (36,6%). Astfel, pe parcursul anilor 2001-2013, volumul depozitelor bancare a crescut cu peste 13,8 ori (de la 3,44 mld. lei pân la 47,67 mld. lei). Odat cu m rirea spectaculoas a depozitelor, cota acestora în activele b ncilor comerciale a înregistrat circa 62,6% în anul 2013, astfel, fiind în descre tere continu din cauza cre terii avansate a activelor. Ponderea majoritar în totalul depozitelor atrase este de inut , în continuare, de resursele mobilizate de la persoanele fizice – 65,8%, fiind asigurat , în acest fel, o baz stabil pentru finan area activelor. Depozitele persoanelor juridice i cele de la b nci au constituit 34,2% din totalul resurselor atrase din afar . Men ion m c rata cre terii anuale a depozitelor bancare, în anul 2013, înc nu a atins nivelul ratei de cre tere de pân la criz . Astfel, dacă în anul 2007, rata cre terii depozitelor totale fa de anul precedent a înregistrat circa 34%, apoi în anul 2013 fa de 2010, acest indicator mediu anual a constituit doar 26,7%, Tabelul 2.

Tabelul 2

Volumul depozitelor bancare la 31 decembrie pentru anii respectivi, mld. lei

	2001	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013/ 2012, %
Volumul depozitelor persoanelor fizice	1,73	7,39	13,52	16,57	16,61	18,46	21,28	25,26	30,05	119,0
Rata creșterii (%)	74,0	-	30,7	22,6	0,2	12,1	12,0	18,7	19,0	---
Volumul depozitelor persoanelor juridice	1,71	6,35	9,58	10,63	7,22	8,48	8,83	12,9	17,62	136,6
Rata creșterii (%)	23,9	-	38,9	10,8	-6,4	3,0	7,8	24,7	36,6	---
Total depozite *	3,44	13,74	23,10	27,20	23,83	26,94	30,11	38,16	47,67	124,9
Rata creșterii (%)	38,4	-	34,0	17,7	-2,9	8,7	8,6	20,5	24,9	---
Total active	5,98	18,01	32,00	39,07	39,94	42,30	49,28	58,16	76,18	131,0
Cota depozitelor în activele băncilor (%)	57,6	76,2	72,2	69,5	66,2	66,0	65,4	65,6	62,6	---

Sursa: Elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistic și ale Băncii Naționale a Moldovei, *nu sunt incluse depozitele băncilor – 4,22 mld. lei.

Volumul total al depozitelor la termen în moneda națională, atrase de bănci pe parcursul anului 2013, a înregistrat o scădere cu 2,10 mld. lei sau cu 9,5%, aceasta, preponderent, datorându-se scăderii față de anul 2012 a volumului depozitelor la termen atrase de la persoanele juridice cu 2,72 mld. lei (28,4%), pe când depozitele la termen atrase de la persoanele fizice au evoluat în creștere cu 0,63 mld. lei (5,0%).

Pe parcursul anului 2013, volumul depozitelor la termen în valută străină a înregistrat o mișcare descendentă. Depozitele exprimate în valută străină s-au diminuat cu circa 268 mil. USD (19,3%), iar în MDL – cu 2,70 mld. lei (16,1%), în rezultatul reducerii depozitelor noi atrase de la persoanele fizice – cu 1,38 mld. lei (11,7%) și a celor atrase de la persoanele juridice – cu 1,33 mld. lei (26,5%). În același timp, deprecierea cursului leului moldovenesc față de moneda unic europeană și de dolarul SUA, pe parcursul anului 2013, a contribuit la o creștere cu circa 20% a depozitelor în valută străină (recalcul în lei MD), pe când în dolari SUA, creșterea a înregistrat doar 10,8%. La finele anului 2013, soldul depunerilor bănești ale persoanelor fizice a constituit 31,05 mld. lei, depășind cu 22,9% soldul creat la 1 ianuarie 2013, creștere generată de depunerile în moneda națională cu o dinamică mai accelerată (26,8%) decât cele în valută străină (18,0%). Volumul soldului depunerilor în moneda națională pe parcursul perioadei 2001-2013 a înregistrat o creștere de peste 18,7 ori, iar cel în valută străină – de 17 ori.

Ponderea depozitelor, în funcție de valută, creșterea volumului total al depunerilor bănești ale persoanelor fizice pe parcursul anului respectiv, a variat între 45 și 56% cu prevalarea unei valute față de cealaltă. În anul 2013, acest raport a constituit 57,8% pentru moneda națională și 42,2% – pentru valuta străină, Tabelul 3.

Tabelul 3

Soldul depunerilor bănești ale persoanelor fizice la sfârșit de an, mld. lei

	2001	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013/ 2012,%
Soldul total al depunerilor bănești	1,73	9,36	13,5	16,6	16,6	18,46	21,28	25,26	31,05	122,9
-în moneda națională	0,96	4,21	6,56	8,72	7,72	9,46	11,45	14,17	17,96	126,8
-în valută străină	0,77	5,15	6,96	7,85	8,89	9,00	9,83	11,09	13,09	118,0

Sursa: Elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistic și ale Băncii Naționale a Moldovei.

În anul 2013, evolu ia creditelor noi acordate a consemnat o dinamic pozitiv , alc tuind 30,5 mld. lei, în cre tere cu 14,3% în compara ie cu începutul anului. Cererea în cre tere a creditelor a fost influen at benefic de sc derea ratelor dobânzilor i de evolu ia din sectorul agricol. Îns sporirea acestui indicator a fost caracteristic doar creditelor acordate în moneda na ional , volumul c rora a crescut cu 28,8% fa de anul 2012, însumând 21,3 mld. lei, pe când volumul creditelor în valut str in a sc zut cu 9,3%, constituind 9,2 mld. lei.

Volumul creditelor în moneda na ional , acordate persoanelor juridice pe parcursul anului 2013, s-a majorat cu 30,4%, (alc tuind 16,97 mld. lei), de înând cota de 79,7% în totalul creditelor noi acordate. Creditele acordate persoanelor fizice, de i de in o pondere modest în volumul total de creditare (20,3%), au înregistrat o cre tere accentuat , de 22,7% fa de anul 2012, atingând volumul de 4,31 mld. lei. Creditele acordate persoanelor juridice, în valut str in , au înregistrat o sc dere de 9,9%, însumând 8,94 mld. lei i de înând o pondere de 97,1% din totalul creditelor acordate în valut str in . Soldul total al creditelor în economie la 31 decembrie a însumat 42,69 mld. lei, în cre tere cu 18,7% fa de soldul format la sfâr itul anului precedent, dep ire generat atât de cre terea soldului creditelor pe termen scurt (19,5%), cât i de cre terea soldului creditelor pe termen mediu i lung (18,6%). Ponderea soldului creditelor pe termen mediu i lung a constituit 87,4% în totalul de credite pe economie i a însumat 37,32 mld. lei, fixând astfel o u oar descre tere fa de finele anului precedent. Ponderea creditelor pe termen scurt a constituit 12,6% din soldul creditelor pe economie înregistrate la sfâr itul anului, fixând o u oar cre tere în compara ie cu soldul format la începutul anului, Tabelul 4.

Tabelul 4

Soldul creditelor în economie i structura lor (la sfâr itul anului respectiv)

	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2013/ 2012 (%)	Structura %	
									2012	2013
Soldul creditelor (mld. lei), dintre care:	2,29	9,99	23,88	26,92	30,96	35,95	42,69	118,7	100,0	100,0
Pe termen scurt	1,84	5,27	5,36	3,93	3,83	4,49	5,37	119,5	12,5	12,6
ponderea, %	80,5	52,8	22,5	20,9	12,4	12,5	12,6	-	-	-
Pe termen mediu i lung	0,45	4,72	18,52	22,99	27,13	31,46	37,32	118,6	87,5	87,4
ponderea, %	19,5	47,2	77,5	79,1	87,6	87,5	87,4	-	-	-
Rata cre terii volumului creditelor, %	40,1	35,0	-4,9	12,7	15,0	16,1	18,7	-	-	-

Sursa: Elaborat în baza datelor Biroului Na ional de Statistic i ale B ncii Na ionale a Moldovei.

Men ion m c interesul popula iei pentru împrumuturi a sc zut. Conform datelor oficiale de la sfâr itul anului 2013, b ncile de ineau un portofoliu de credite în m rime de circa 42,7 mld. lei, iar soldul depozitelor era de aproape 47,7 mld. lei.

În sectorul bancar, perioada de criz a fost înso it de cre terea dramatic a volumului creditelor nefavorabile, care a determinat sectorul bancar, per ansamblu, s înregistreze pierderi în anul 2009, pentru prima dat în istorie. Creditele neperformante în cre tere sunt un alt indicator care demonstreaz c sistemul bancar este afectat de evolu iile negative din economia na ional , dar i de pe pie ele externe. Pe parcursul anului 2013, creditele neperformante în valoare absolut s-au mic orat cu 189,3 mil. lei (3,7%), însumând 4,88 mld. lei, iar ponderea creditelor neperformante (substandard, dubioase i compromise) în totalul creditelor s-a mic orat cu 2,9 p. p. fa de finele anului 2012, constituind 11,6% la 31 decembrie 2013. De asemenea, s-a mic orat i ponderea creditelor neperformante nete în capitalul normativ total cu 9,3 p. p., înregistrând 16,6% la sfâr itul anului.

Ponderea reducerilor pentru pierderi la credite în totalul volumului de credite la 1 ianuarie 2014 a constituit 9,7%, fiind în sc dere în compara ie cu începutul anului, cu 1,0 p. p. Men ion m c reducerile calculate la toate activele i angajamentele condi ionale ale sectorului bancar au constituit 5,22 mld. lei, iar reducerile pentru pierderi din depreciari formate – 2,39 mld. lei, cu o diferen înregistrat de 2,83 mld. lei. Stabilizarea nivelului portofoliului de credite neperformante a fost cea mai important realizare din anul

de după criză, 2010, însă va necesita timp pentru ca acest indicator să scadă până la nivelul admisibil stabilit în statele mai dezvoltate. De exemplu, portofoliul de credite neperformante pentru băncile din UE este de maximum 5,5%.

La 1 ianuarie 2013, Banca de Economii a Moldovei (BEM), unica instituție financiar controlată de stat (56,2% de acțiuni), a raportat pierderi record de peste 313 mil. lei, situația fiind influențată negativ de creșterea vertiginosă a cotei creditelor neperformante. Degradarea portofoliilor bancare a fost consecință a managementului defectuos, a lipsei controlului din partea statului ca acționar majoritar, dar și a litigiilor dintre acționari.

Scurgerile de bani și traficul de influență atestat în activitatea BEM au adus prejudicii majore mediului de afaceri. Potrivit Agenției de rating și consultanță investițională Estimator-VM, la începutul anului 2013, capitalizarea bursieră a instituției a fost de doar 332,4 mil. lei față de 936,3 mil. lei în octombrie, anul 2012. Acest lucru s-a întâmplat după ce acțiunile BEM, comercializate prin intermediul sistemului interactiv al bursei, s-au ieftinit de la 40 la 14,2 lei pentru o unitate. Mai târziu, banca a încheiat un acord de comercializare a activelor și creditelor în valoare totală de 940 mil. lei, datorită crizei și-a îmbunătățit, în mod apreciabil, situația financiară, înregistrând, la 31 martie 2013, creșteri pentru majoritatea indicatorilor. Conform ratingului băncilor, întocmit de revista „Profit”, după trimestrul I al anului 2013, BEM a înregistrat rezultate impresionante (creșterea cu 93% a valorii în rating comparativ cu trimestrul IV, anul 2012), ceea ce i-a permis instituției să urce de pe poziția a cincea pe a patra în grupul de bănci cu active de peste 3 mld. lei. Având indicatori mici de rentabilitate, a reușit să meargă portofoliul de credite cu 9%, a redus o parte din creditele neperformante (valoarea absolută s-a redus cu 27%), înregistrând un rezultat financiar pozitiv. Însă, banca avea un nivel ridicat de active cu lichiditate înalt în bilanț, fapt care afectează eficiența utilizării resurselor.

Situația deplorabilă din ultimii ani a scos în evidență problema managementului ineficient, mai ales, a proprietății de stat. Decizia politică de preluare a unei bănci falimentare în plină criză, raidurile corporative, acțiunile întârziate și contradictorii ale instituțiilor publice, dar și devalorizarea totală a acțiunilor în rezultatul emisiunilor suplimentare au afectat grav Banca de Economii. Însă, cea mai mare degradare a băncii aparține totuși activității de creditare defectuoasă, în lipsa oricărui principiu de prudență. O altă problemă care a lovit banca a fost atacul mediatic, care a provocat retragerea unui volum important al depozitelor.

Evoluțiile din perioada anilor 2009-2013 au bulversat starea financiară a băncii, iar situația a degradat în măsură în care băncii putea să-i fie retrasă licența. La data de 30.09.2013, ponderea activelor BEM, în total active ale sectorului bancar, a înregistrat doar 10,5%, în scădere cu 2 p. p. în comparație cu 31.12.2010, iar a creditelor – în scădere cu 8 p. p. Situația degeneră în mod continuu, devenind critică trece începutul anului 2013, iar necesitatea de a asigura plata unor provizioane mai mari pentru pierderile obținute la credite a condus la o scădere bruscă a capitalului normativ total (ajungând sub limita critică de 200 mil. lei) și a suficienței capitalului ponderat la risc. Un posibil faliment al BEM ar fi produs un șoc în sistemul bancar, cu urmări grave pentru securitatea financiară a statului.

Problema creditelor nefavorabile rămâne a fi una de actualitate majoră pentru mai multe bănci din sistemul bancar moldovenesc. Această situație va împune băncilor să fie, în continuare, extrem de precaute și rezervate în procesul acordării creditelor sectorului real al economiei, ceea ce va face ca relansarea economică să se manifeste într-un ritm mai lent decât în cazul în care băncile ar fi acordat mai multe credite. Totodată, băncile vor trebui să fie mai hotărâte în acțiunile de recuperare a creditelor problematice, în consecință, tot mai multe întreprinderi ar putea intra în procedură de faliment, iar activele acestora, ar fi preluate de bănci pentru comercializare și pentru recuperarea creditelor neachitate.

În anul 2013, încasările în numerar de către instituțiile bancare au însumat 81,41 mld. lei comparativ cu 73,81 mld. lei, încasări efectuate în anul precedent, fiind în creștere cu 10,6%. O situație similară a fost înregistrată și la capitolul eliberări de numerar. Pe parcursul anului au fost efectuate eliberări de mijloace bănești în numerar în sumă de 86,32 mld. lei ori în creștere cu 11,8% față de anul 2012. În ultimul deceniu, volumul rulajului de casă cunoscut o creștere stabilă (mai accentuată în perioada 2004-2007), o excepție s-a înregistrat în anul 2009, cu recuperarea și stabilizarea în perioada anilor următori: 2010-2013. În comparație cu anul 2000, încasările totale s-au mărit de la 10,54 mld. lei până la 81,41 mld. lei în anul 2013, adică de peste 7,7 ori. Cea mai mare pondere la capitolul „Încasări” o deține încasările de la comercializarea mărfurilor de consum, pondere care a înregistrat 40,6% în anul 2001 și 56,5% – în 2013, evoluând astfel de la 6,17 până la 46,04 mld. lei. O situație similară s-a înregistrat și la capitolul „Eliberări”. După o creștere durabilă pe parcursul anilor 2001-2008, acest indice a suferit o reducere esențială cu 3,1 mld. lei (5%) în anul 2009, ca mai apoi decalajul să fie recuperat pe deplin în anul 2010 și stabilizat în perioada 2011-2013.

În urma cercetării, eliberările au evoluat de la 15,15 mld. lei în anul 2001 până la 86,32 mld. lei în anul 2013 sau de 5,7 ori. Variația cea mai pronunțată în interiorul acestui indicator au înregistrat-o eliberările pentru cumpărarea valutei străine de la persoane fizice, care a crescut de 12,6 ori de la 3,1 până la 39,15 mld. lei în anul 2013, iar ponderea în total eliberări a variat de la 20,5% până la 45,3%.

Majorarea încasărilor pe parcursul anului 2013 a fost determinată de creșterea cu 12,9% a plăților pentru alte servicii acordate de întreprinderi, de comercializarea mărfurilor de consum – cu 10,6%, din impozite și taxe – cu 23,9%, de la transportul de pasageri – cu 17,5% etc. La capitolul „Eliberări”, creșterea volumului a fost înregistrată la majoritatea absolută a subindicatorilor. Ponderea „încasărilor de la comercializarea mărfurilor de consum” a evoluat în ultimii ani de la 54,7% în anul 2008 până la 56,5% în anul 2013, iar ponderea subindicatorului „de la vânzarea valutei străine” – a scăzut de la 8,4% până la 6,5%. De asemenea, la capitolul „Eliberări”, ponderea principalului subindicator „pentru cumpărarea valutei străine” în volumul total a variat de la 46,1% în anul 2008 până la 45,3% în anul 2013, iar eliberările „pentru salarii, burse, pensii, indemnizații” – de la 14,1% până la 12,4%, Tabelul 5.

Tabelul 5

Evoluția și dinamica rulajului de cas în instituțiile financiare, mld. lei

	2001	2005	2010	2011	2012	2013	Structura,%		2013/ 2012 %
							2012	2013	
Total încasări, dintre care:	15,02	33,49	62,42	70,65	73,81	81,41	100,0	100,0	110,3
– de la comercializarea mărfurilor de consum	6,17	18,08	34,38	38,62	41,64	46,04	56,4	56,5	110,6
– din plățile pentru chirie și servicii comunale	0,56	1,17	2,26	3,91	4,71	4,82	6,4	5,9	102,3
– de la transportul de pasageri	0,32	0,67	1,42	1,65	1,89	2,22	2,6	2,7	117,5
– de la vânzarea valutei străine (persoane fizice)	1,52	2,64	4,44	4,96	4,80	5,28	6,5	6,5	110,0
– din impozite și taxe	0,70	0,82	1,33	1,52	2,09	2,59	2,8	3,2	123,9
– de la întreprinderi – alte servicii	--	--	3,13	3,85	4,59	5,18	6,2	6,4	112,9
– alte încasări	5,75	10,11	18,59	19,99	18,67	15,27	19,1	18,8	81,8
Total eliberări, dintre care:	15,15	33,94	62,71	71,33	77,21	86,32	100,0	100,0	111,8
– pentru salarii, burse, pensii, indemnizații și asigurare	3,16	6,87	9,56	9,95	10,57	10,71	13,7	12,4	101,3
– pentru produse agricole	2,18	2,38	2,38	2,88	3,44	3,39	4,5	3,9	98,5
– pentru cumpărarea valutei de la persoane fizice	3,10	15,32	27,34	32,12	35,11	39,15	45,5	45,3	111,5
– pentru alte scopuri	6,71	9,37	22,83	26,39	28,09	33,07	30,0	38,4	120,0

Sursa: Elaborat de autor conform datelor BNS și ale BNM.

Rulajul total al valurilor tranzacționate contra MDL în anul 2013 a însumat echivalentul de 22,79 mld. USD, majorându-se cu 59,0% față de anul 2012. În structura rulajului total, cumpărările de valut străin pe piața valutar internă contra MDL au constituit 11,42 mld. USD, iar vânzările – 11,37 mld. USD. Ascensiunea spectaculoasă a tranzacțiilor a fost propulsată, îndeosebi, pe piața valutară prin virament, atât de băncile rezidente (de 4,4 ori) și de BNM (de 2,3 ori), cât și de tranzacțiile băncilor nerezidente (cu 56,5%). În comparație cu anul 2012, cumpărările de valut străin în anul 2013, efectuate de către băncile licențiate, s-au majorat, în mod semnificativ, cu 4,18 mld. USD (cu 62,4%), cu preponderența datorită creșterii cumpărărilor de valut străin de la băncile rezidente – cu 3,34 mld. USD (de 4,4 ori) și de la BNM – cu 229,2 mil. USD (de peste 12 ori) etc. De asemenea, vânzările de valut străin, efectuate de către băncile licențiate, au crescut în anul 2013 cu 4,12 mld. USD, (cu 61,2%), majorarea fiind condiționată, îndeosebi, de creșterea vânzărilor către băncile rezidente – cu 3,35 mld. USD (de 4,4 ori) și de către BNM – cu 223,7 mil. USD (67,8%).

În gestionarea riscurilor, un efect al abordării băncilor comerciale, este sporirea indicatorilor lichidității acestora. Băncile rămân încă destul de reticente în creditarea sectorului real al economiei, în schimb, investesc activele disponibile în valori mobiliare de stat. Nivelul extrem de înalt de lichiditate în sistemul bancar, pe de o parte, reflectă capacitatea sistemului bancar de a acoperi eventualele pierderi și îi ridică imunitatea față de eventualele turbulențe din economie; pe de altă parte însă, menținerea unor astfel de niveluri de lichiditate presupune costuri enorme de oportunitate, generate de posibilitatea ratată de a transforma aceste active în credite bancare pe termen lung. Totodată, valoarea înaltă a lichidității duce la utilizarea ineficientă a resurselor disponibile și reduce rentabilitatea băncilor.

Respectarea de către bănci a indicatorilor lichidității relevă existența surselor adecvate de finanțare pentru acoperirea necesităților potențiale atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, pentru susținerea plăților aferente obligațiunilor și determină nivelul redus de vulnerabilitate a băncilor.

Situația financiară din sistemul bancar. În anul 2013, sectorul bancar a obținut rezultate financiare satisfăcătoare pe fundalul unor riscuri crescânde atât pe plan intern, cât și extern. Însă, calitatea portofoliului de creditare nu a înregistrat o îmbunătățire vizibilă. Atragerea depozitelor a fost anemică pe parcursul întregii perioade a anului. Deciziile referitoare la BEM și la volatilitatea cursului de schimb au avut un impact negativ asupra încrederii deponenților în sistemul bancar autohton – o parte dintre aceștia, orientându-se spre depozite în valută cu maturități scurte.

Pe parcursul anului 2013, sectorul bancar a înregistrat următoarele tendințe: capitalul de gradul I, care reflectă un nivel de consolidare a băncilor licențiate și care permite acoperirea eventualelor pierderi fără prejudicierea siguranței financiare, a marcat o creștere de 14,6%, înregistrând 7,92 mld. lei. La data de 01.01.2014, toate băncile, cu excepția uneia, dispuneau de un capital de gradul I corespunzător minimului necesar (norma – 200 mil. lei). Cota investițiilor străine în capitalul băncilor licențiate a constituit 72,2%, cu 0,5 p. p. în creștere în comparație cu sfârșitul anului 2012.

Activele băncilor au totalizat 76,18 mld. lei, cu 31,0% în creștere față de finele anului 2012 și indică o tendință persistentă de extindere a activității bancare. De asemenea, s-a mărit și ponderea lor în PIB, de la 66,0% până la 76,3%. Un impact semnificativ asupra majorării activelor a avut dinamica pozitivă la articolele: „*numerar și echivalente de numerar*” și „*împrumuturi și creanțe*”, care au crescut, respectiv, cu 69,5% (24,35 mld. lei) și cu 20,7% (43,73 mld. lei).

La 1 ianuarie 2014, activele lichide au alcătuit 25,72 mld. lei, fiind în creștere cu 6,56 mld. lei în comparație cu data respectivă a anului precedent (34,2%). În structura activelor lichide, creditele interbancare nete până la o lună s-au majorat cu 5,94 mld. lei (2,8 ori), depozitele la BNM – cu 1,06 mld. lei (17,8%), numerarul și metalele prețioase – cu 342,4 mil. lei (13,9%), iar valorile mobiliare lichide s-au micșorat cu 789,5 mil. lei (10,7%). Volumul total al creditelor noi acordate în anul 2013 s-a aflat pe un trend de creștere cu 14,3% față de anul precedent și a totalizat 30,50 mld. lei, iar volumul total al depozitelor noi atrase la termen a constituit 34,13 mld. lei, fiind în scădere cu 12,3%. Soldul creditelor la sfârșitul anului a evoluat în creștere față de începutul anului, aceasta fiind o dovadă de dinamizare a procesului de creditare. Pe parcursul anului s-a îmbunătățit și calitatea portofoliului, creditele neperformante în valoare absolută au constituit 4,88 mld. lei, ceea ce denotă o ușoară scădere față de finele anului trecut (cu 3,7%). Ponderea creditelor neperformante nete în capitalul normativ total s-a redus cu 9,3 p. p. și înregistrează 16,6%, reducându-se astfel și riscul pierderilor de capital.

Soldul total al depozitelor la 01.01.2014 a sporit cu 30,5% și a înregistrat 51,89 mld. lei (inclusiv, depozitele persoanelor fizice – cu 23,0%, însumând 31,35 mld. lei), majorându-se cu 12,12 mld. lei (30,5%) față de sfârșitul anului precedent datorită creșterii depozitelor persoanelor fizice cu 5,87 mld. lei (23,0%)

pîn la 31,34 mld. lei, a depozitelor persoanelor juridice – cu 3,63 mld. lei (28,6%) pîn la 16,32 mld. lei i a depozitelor b ncilor – cu 2,62 mld. lei (162,8%) pîn la 4,22 mld. lei. Ponderea depozitelor în PIB a crescut cu 6,9 p. p. fa de 31 decembrie 2012, constituind, astfel, 52,0%. Ponderea depozitelor în valut str in în totalul depozitelor a înregistrat 44,7% (23,18 mld. lei), valoarea absolut fiind în cre tere comparativ cu sfâr itul anului 2012 cu 5,75 mld. lei (33,0%). Depozitele în lei moldovene ti au avut o pondere de 55,3% (28,71 mld. lei), majorându-se cu 6,37 mld. lei (28,5%).

Activele oficiale de rezerv la sfâr itul anului 2013 au constituit 2,82 mld. dolari SUA, fiind în cre tere cu 0,85 mld. dolari SUA (43,1%) în compara ie cu anul 2012, atunci când alc tuiau 1,97 mld. dolari SUA. Obliga iunile b ncilor, la 1 ianuarie 2014, au alc tuit 64,53 mld. lei, majorându-se cu 16,60 mld. lei (34,5%) comparativ cu începutul anului. Ponderea major în totalul datoriiilor a venit datoriiilor financiare evaluate la costul amortizat. Astfel, volumul depozitelor clien ilor a însumat 55,27 mld. lei, fiind în cre tere cu 15,36 mld. lei (38,5%) fa de cel din 31 decembrie 2012.

Ponderea obliga iunilor b ncilor mari în totalul obliga iunilor sectorului bancar la 1 ianuarie 2014 constituia 77,6%, majorându-se fa de începutul anului cu 12,6 p. p. În acela i timp, s-a înregistrat o diminuare brusc a ponderii obliga iunilor b ncilor mijlocii cu 11,5 p. p., alc tuind 20,2% în totalul obliga iunilor sectorului bancar. La începutul anului 2014, profitul b ncilor licen iate a alc tuit 1,02 mld. lei, m rindu-se, comparativ cu anul precedent, cu 586 mil. lei (2,3 ori). Rentabilitatea activelor i a capitalului ac ionar a reprezentat, respectiv, 1,6 i 9,4%, fiind în cre tere cu 0,8 p. p. i cu 5,1 p. p.

A adar, pe termen scurt, situa ia din sistemul bancar va depinde, în mare parte, de evolu iile din exterior. Scenariul pesimist presupune c sistemul bancar va resim i efectele, îndeosebi, prin reducerea consumului de pe pie ele externe, consum care va reduce num rul companiilor debitoare ce export în Europa. Prin urmare, b ncile vor reduce creditarea, iar acest fapt se va r sfrînge asupra profitabilit ii. În acest context, perspectivele economice globale vor r mâne sumbre în viitorul apropiat, mai ales, în cazul zonei EURO. În particular, criza datoriiilor suverane creeaz riscuri noi pentru b ncile comerciale.

În concluzie, putem men iona c :

1. Influen ele economice din regiunea EURO au demonstrat, înc odat , cât de vulnerabil la ocurile externe este economia na ional . Totu i, recuperarea rapid a consumului intern a fost primul i principalul impuls pentru cre terea economic din perioada anilor 2010-2013. Îns , pe viitor, o dezvoltare economic sustenabil poate fi asigurat doar prin tranzi ia de la cre terea bazat pe import i pe consum la cre terea bazat pe producere i pe export.

2. Este important ca statul s solu ioneze, în mod sistemic, deficien ele institu ionale, mai ales, în lipsa de atractivitate pentru investitori. Stimularea investi iilor interne, atragerea investitorilor externi i majorarea exporturilor vor constitui principalele provoc ri pentru Moldova i în urm torii ani.

3. Sistemul bancar al Republicii Moldova, pe parcursul a mai multor ani, se dezvolt cu ritmuri mai avansate decât ritmurile dezvolt rii altor sectoare ale economiei na ionale. Dar, resursele creditare, în mare parte, sunt îndreptate spre ob inerea profitului garantat i rapid din creditele acordate pe termen scurt, pe când procesul dezvolt rii durabile a ramurilor economiei necesit prevalarea credit rii pe termen lung. De asemenea, ratele dobânzilor înalte la depozite i interesul popula iei pentru ob inerea veniturilor sunt factori care nu încurajeaz investirea banilor în sectorul real al economiei.

4. Dup criz (perioada anilor 2010-2013), sectorul bancar a înregistrat o evolu ie apreciabil , chiar dac nivelul de „bancarizare” a rii este destul de redus, iar cre terea continu a cererii pentru servicii i produse bancare din partea agen ilor economici i, îndeosebi, din partea popula iei, constituie premise care vor asigura înregistrarea unei dinamici de dezvoltare favorabil în viitor. Pentru sistemul bancar, anul 2013 poate fi considerat drept unul favorabil ca în majoritatea domeniilor economiei na ionale, dar cu multe înv minte pentru dezvoltarea sistemului bancar autohton, ca urmare a crizei. B ncile vor fi mai receptive s reia creditarea sectorului real al economiei doar odat cu apari ia semnalelor sigure de relansare a acesteia. În cazul dat, ar putea fi observat o cre tere a credit rii sectorului real al economiei.

5. Declinul B ncii de Economii a fost generat de constrîngerile critice ale economiei na ionale: cadrul regulator ineficient, pasivitatea institu iilor publice, justi ia neadecvat , nivelul sc zut de transparen . Decizia din 2009 de a prelua o banc falimentar , „Investprivatbank”, în plin criz economic , a fost determinant pentru BEM. Preluarea activelor necalitative a sporit riscul b ncii, iar executarea lent a gajului aferent creditelor compromise a dus la înr ut irea indicatorilor de capitalizare i la lichiditate. Un impact negativ decisiv pentru situa ia b ncii a avut promovarea unei politici de creditare falimentar , realizat f r respectarea strict a normelor de pruden ialitate. Schemele complexe de creditare frauduloas i dezinformarea a provocat un oc nea teptat pentru banc .

Referințe bibliografice

1. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA. *Anuarul statistic al Republicii Moldova* = *Statistical yearbook of the Republic of Moldova*. Chișinău, 2014. 558 p. ISBN 978-9975-78-932-5.
2. BANCA NAȚIONALĂ A MOLDOVEI. Raport anual 2012 [accesat 5 mai 2015]. Disponibil: <https://www.bnm.md/en/node/49541>
3. BANCA NAȚIONALĂ A MOLDOVEI. Raport anual 2013 [accesat 30 aprilie 2015]. Disponibil: <http://www.bnm.org/ro/content/raport-anual-2013>
4. BANCA NAȚIONALĂ A MOLDOVEI. Raport anual 2014 [accesat 5 mai 2015]. Disponibil: www.bnm.md/ro/content/raport-anual-2014
5. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA. Buletin statistic trimestrial pentru anul 2014 [accesat 30 aprilie 2015]. Disponibil: <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2210>
6. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA. Buletin statistic trimestrial pentru anul 2013 [accesat 30 aprilie 2015]. Disponibil: <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2210>
7. BIROUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ AL REPUBLICII MOLDOVA. Buletin statistic trimestrial pentru anul 2012 [accesat 30 aprilie 2015]. Disponibil: <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2210>

Recomandat spre publicare: 22.05.2015